

SIIPIRIKKO 3/83

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Puheenjohtaja: Ari Latja Latolankatu 9 H 81 80160 Joensuu 16
puh. 825352

Varapuheenjohtaja: Veijo Turunen Varppitie 2 A 9
80160 Joensuu 16 puh. 824186

Sihteeri: Ari Parviainen Nääänkätu 5 B 16
80230 Joensuu 23 puh. 31182

Rahastonhoitaja: Kimmo Koskela Pohjolankatu 10 80260
Joensuu 26 puh. 33397

Muut hallituksen jäsenet: Petri Hottola Latolankatu 9 A 2
80160 Joensuu 16, Juhani Hyttinen Sorvarinkatu 6 80150 Joensuu 15
puh 821482, Juha Miettinen Värttinätie 28 80260 Joensuu 26 puh 32110,
Hannu Räsänen Mikonkatu 7 D 33 83500 Outokumpu puh 50846

Lehden toimituskunta: Petri Hottola, Juhani Hyttinen, Mauri Leivo,
Juha Miettinen, Jouko Tiussa ja Veijo Turunen

Tilausasiat: Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Jaetaan jäsenille
jäsenmaksua vastaan. Jäsenmaksun suuruus v. 1983 on 25 mk (opis-
kelijat 18 mk, perhejäsenmaksu 7 mk). Siipirikon tilausmaksu v.
1983 25 mk. Irtonumerot vuosikertaan 1981 asti 4 mk (juhlanumero
15 mk), vuosikerrat 1982 - 5 mk + postituskulut.
Yhdistyksen tili SYP Joensuu 201620 - 337216/Pohjois-Karjalan
Lintutieteellinen Yhdistys r.y./PL 119 80101 Joensuu 10.

Kansi Turkinkyyhky - valokuvaaja ei tiedossa.

Piirroksat: Peltopyitä (s. 67) M. Kapanen, Merikotkapari Kesonsuolla
(s. 75) H. Pönkkä

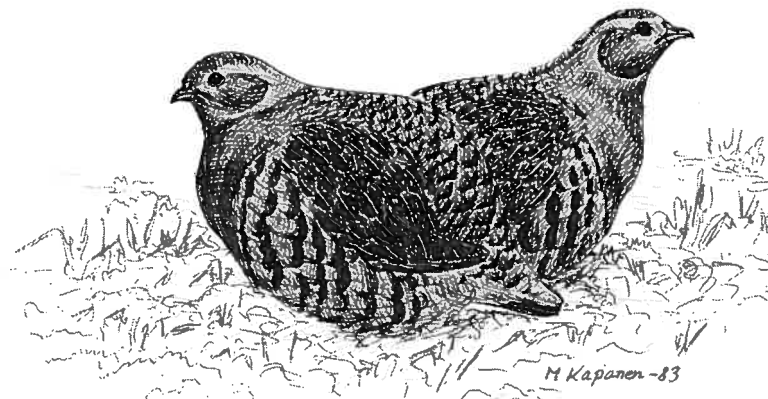
SIISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
Peltopyy katoamassa Pohjois-Karjalasta: Hannu Lehtoranta	67
Harvalukuiset lajit 1982 Pohjois-Karjalassa: Mauri Leivo	72
Rariteetit 1982 Pohjois-Karjalassa: Mauri Leivo	75
Pohjois-Karjalassa rengastettujen lintujen löytökatsaus 1981-83: Jouko Tiussa	83
Lapinpöllön (Strix nebulosa) esiintyminen Pohjois-Karjalassa talvella 1980/81: Arto Määttä & Juha Heikkinen	90
Ilmoituksia	71,96

★ = Valtakunnallisen (Suomen lintutieteellisen yhdistyksen) rari-
teettikomitean tarkastama ja hyväksymä havainto.
☆ = Alueellisen rariteettikomitean tarkastama ja hyväksymä havainto.

PELTOPYY KATOAMASSA POHJOIS-KARJALASTA

Hannu Lehtoranta

Peltopyy on nimensä mukaisesti peltojen ja niittyjen tyyppilaji. Vuosikymmenien kuluessa peltopyiden määrä on vähentynyt murto-osaan aikaisemmista määristä. Pohjois-Karjalassa esiintymisen huippu lienee ollut 1940-luvun tienoilla. Nyt valmistunut selvitys osoittaa lajin olevan katoamassa Pohjois-Karjalan peltomaisemista.

Peltopyykantojen taantuma on jo pitkään ollut tiedossa. Viimeksi lajin levinneisyyttä ja runsautta Pohjois-Karjalassa on tutkittu vuoden 1979 keväällä suoritetulla havaintojen keruulla. Silloin parhaiksi peltopyyn esiintymisalueiksi osoittautui Liperi, Polvijärvi ja Juuka. Jo tuolloin oli havaittavissa peltopyyn jatkuva väheneminen. Sama alama-ki on jatkunut näihin päiviin saakka.

Tässä esitettäviä tutkimustuloksia varten on havaintoja koottu kevästä 1979 lähtien. Tehostetusti näitä havaintoja on koottu kevään ja kesän 1983 aikana. Havaintopyyntöjä on esitetty Karjalan Maassa, Karjalaisessa ja Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen yhdistys r.y:n jäsenlehdessä Siipirikossa. Lisäksi suoritettiin kysely Pohjois-Karjalan riistanhoitoyhdistysten vuosikokouksissa keväällä 1983. Myös kaikkiin vuonna 1979 havaintoja ilmoittaneisiin on oltu yhteydessä. Näillä perusteiden on peltopyyn esiintymisestä Pohjois-Karjalassa saatu melko luotettava arvio, joka on vertailukelpoinen vuonna 1979 suoritetun selvityksen kanssa.

Saatujen tulosten perusteella näyttää siltä, että Pohjois-Karjalan peltopyykannat ovat romahtaneet lähes kokonaan muutaman viimeisen vuoden aikana. Kertyneitä havaintoja on niin vähän, että ne kaikki on mahdollista esittää yksityiskohtaisesti kunnittain.

LIPERI

Kuten vuoden 1979 selvityksessäkin on Liperi myös nyt peltopyyn parasta esiintymisaluetta Pohjois-Karjalassa. Vuoden 1979 lopulla lajia tavattiin vielä kohtalaisesti. Häyrynlahdessa tavattiin 4.11.-79 18 yksilön parvi (havainnoija M. Alanen) ja Koivuniemessä oli joulukuussa ruokintapaikalla 14 yksilön parvi (T. Juntunen). Samana talvena vuoden 1980 puolella lajia tavattiin Mattisenlahdessa 2 yksilöä. (V. Kukkonen) ja helmikuun alussa Nivassa 6 yksilöä (P. Sorjonen). Näin talvella 1979/80 peltopyitä tavattiin Liperissä yhteensä 40 yksilöä. Seuraavalta talvelta (80/81) havaintoja tuli seuraavasti. Ylämyllyn Lautasuolla oli 2 yksilöä lintujen ruokintapaikalla joulukuusta huhtikuulle (S. Lappi). Joulukuussa oli Papelonsaarella 6 yksilöä (M. Kinnarinen). Talven 1980/81 havaintojen yhteismääräksi jäi siis 8 yksilöä. Talvelta 1981/82 tuli kolme havaintoa. Lokakuussa oli kirkonkylän liepeillä puimatta jääneessä kaurapellossa 15 yksilön parvi (V. Pekkinen). Papelonsaarella oli syksyllä 7 linnun parvi ja tammikuussa sitten 2 yksilöä ruokintapaikalla (M. Kinnarinen). Tämän talven yhteismäärä oli 24 yksilöä.

Liperin peltopyykantojen romahtaminen näytti sitten tapahtuneen tullessa viime talveen 1982/83. Talven ainoaksi havainnoksi jäi 22.12.-82 ja 20.1.-83 Papelonsaarella tavattu yksi yksilö (M. Kinnarinen). Näin Pohjois-Karjalan parhaan peltopyykunnan kanta on supistunut lähes nolliille. Tuleva talvi näyttäne voiko näin pieneksi supistunut kanta vielä elpyä.

LI EKSA

Lieksasta ei edellisessä selvityksessä ollut yhtään havaintoa, mutta nyt elokuun lopussa 1979 Jamalissa nähtiin 2 yksilöä ja samalla paikalla 1 lintu pari viikkoa myöhemmin (E. Tuppurainen).

JOENSUU

Joensuu näyttää sitkeästi pysyvän peltopyyn esiintymispaikkana. Edellisessäkin selvityksessä sieltä oli yksi havainto ja nyt tammikuussa 1980 Vehkaniemessä kävi 2 yksilöä parin viikon ajan lintulaudan alla ruokailemassa (A. Laurikainen).

KIIHTELYSVAARA

Palossa oli vuosina 1979-81 nähty keväisin 2-4 yksilöä peltotöiden aikaan (A. Haaranen). Edellisessä selvityksessä Kiihtelysvaarasta ei ollut peltopyyhavaintoja.

JUUKA ja POLVIJÄRVI

Juuka ja Polvijärvi kannattaa ottaa tässä esille, vaikka kummastakaan kunnasta ei viimeisen neljän vuoden aikana ole saatu yhtään havaintoa. Molemmat kunnat olivat peltopyyn vankimpia esiintymisalueita vuoden 1979 tutkimuksessa. Esimerkiksi Juuan Vuokossa asui Lehtoniemen peltoaukeilla vuosittain pieni peltopyykanta aina vuoteen 1979 saakka. Keväällä 1979 havaitut 2 yksilöä ovat sitten jääneet viimeisiksi havainnoiksi.

Edellä on siis lueteltu kaikki peltopyyhavainnot Pohjois-Karjalassa ajalta kesä 1979- kevät 1983. Havainnot osoittavat selvästi, että pel-

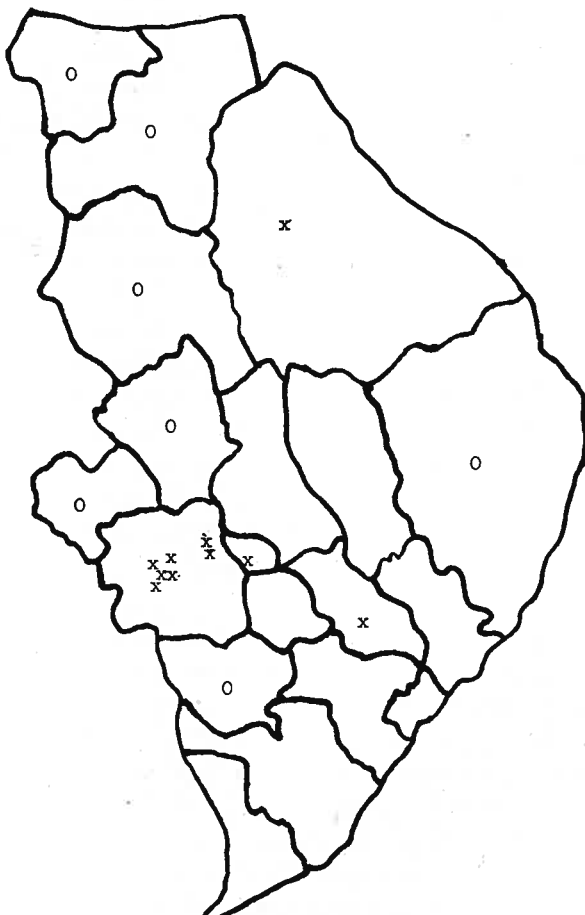
topyymme ovat koko ajan vähentyneet ja viime talvena tultiin jo siihen tilanteeseen, että koko Pohjois-Karjalasta tavattiin vain yksi yksilö! Lajin tulevaisuus näyttää tällä hetkellä todella synkältä.

Mistä sitten kato johtuu? Syiden selvittäminen vaatii perusteellisempaa tutkimista ennenkuin mitään varmaa voi todeta. Tietynlaisia johtopäätöksiä vähenemisen syistä voidaan kuitenkin jo tehdä. Ensinnäkin on syytä todeta, että peltopyy on maakunnassamme jo pitkään ollut melko vähälukuinen ja esiintyminen on ollut laikuttaista. Tällaiseen kantaan voivat jo melko pienet tekijät aiheuttaa suuria häiriöitä. Väheneminen näyttää johtuvan useiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Eräs pahimmista vähenemisen syistä johtunee maataloudessa tapahtuneista muutoksista. Salaojitus vähentää peltopyiden suosimia ojanpientareita, joita laji käyttää sekä suojanaan että ravinnon hankkimiseen. Salaojituksen ohella maataloudessa käytettävät torjunta-aineet ovat vaikuttaneet siihen, että pelloiltamme ei enää paljonkaan löydy siemeniä tuottavia rikkakasveja, jotka muodostavat tärkeän osan peltopyyn ravinnosta. Suoranaisia myrkytystapauksia ei tämän tutkimuksen yhteydessä ole tullut ilmi.

Kaiken edellä mainitun lisäksi on viljojen viljelyssä ja korjuussa tapahtunut muutoksia, joihin peltopyy ei ole pystynyt sopeutumaan. Ennen vilja puitiin puimakoneilla, jolloin syntyi rikkakasvien siemenkasoja, joissa peltopyyt ruokailivat pitkälle talveen. Nykyisin viljan korjuu tapahtuu pääosin leikkuupuimureilla, jotka kylvävät rikkakasvien siemenet hajalleen takaisin peltoon. Vaikutuksia on varmasti ollut myös talvehtivien oraspeltojen vähentymisellä. Edellä mainittujen viljan viljelyssä tapahtuneiden muutosten lisäksi ovat myös heinäkorjuussa tapahtuneet muutokset olleet peltopyylle epäedullisia. Nykyisin parhaaseen pesintä- ja kuoriutumisaikaan tapahtuva AIV-rehun korjuu on tuhonnut emoja ja poikueita. Havaintoja näin tapahtuneista tuhoutumisista tuli esille useita vuonna 1979 tehdyn tutkimuksen yhteydessä.

Heinäkorjuun muutoksiin lukeutuu myös latojen väheneminen ja muuttuminen ovellisiksi umpioiksi. Näin peltopyyn suoja- ja ruokailupaikat ovat vähentyneet. Maataloudessa tapahtuneiden muutosten lisäksi on peltopyykantojemme vähentymiseen varmasti muitakin syitä. Edellä oli esillä Juuan Vuokon Lehtoniemellä esiintynyt peltopyykanta, joka katosi vuoden 1979 keväällä. Lehtoniemen peltoaukeilla ei ole suoritettu yhtään salaojitusta, torjunta-aineita ei käytä monikaan viljelijä, rukiin viljely on jopa lisääntynyt, ladot ja suojapaikat ovat suunnilleen entisellään jne. Maatalouden muutokset eivät siis tässä tapauksessa vaikuta ratkaiseviltä syiltä vähenemiseen. Mikä sitten voisi ol-

la kadon syynä? Vuosien 1978-79 tienoilla alueelle levisi villiminkki, joka on jatkuvasti lisääntynyt. Nykyisin minkkejä on runsaasti ja pyytäjät saavat vuosittain Lehtoniemen tuntumasta kymmeniä yksilöitä saaliiksi. Pyyntistä huolimatta minkkikanta ei näytä vähenevän. Pienelle peltopyykannalle minkin runsastuminen oli ilmeisesti lopullinen kuolinisku. Kissa näyttää minkin ohella olevan suuri uhka peltopyille. Edellä on ollut esillä peltopyitä vähentävinä tekijöinä maatalouden muutokset, minkit ja kissat. Näiden lisäksi on syytä mainita muutamat runsaslumiset talvet, jotka ovat olleet vaikeuttamassa peltopyyn ravinnonsaantia. Tätä syytä ei kuitenkaan voi pitää kovin merkittävänä, koska useat havainnoijat ovat harrastaneet peltopyiden talviruokintaa, jonka avulla olisi kyllä pitänyt selvitä talven yli enemmän peltopyitä kuin nyt on tapahtunut.

Kuva 1. Peltopyyhavainnot Pohjois-Karjalassa kevästä 1979 kesään 1983. x = talvihavainto, o = vähintään yksi palautettu vastaus, jossa todetaan ettei peltopyyhavaintoja ole tehty.

Peltopyytilanne Pohjois-Karjalassa on huolestuttavan heikko. Näyttää siltä, että olemme menettämässä erään peltoaukeiden elämää elävöittävän lajin. Nyt olisikin toivottavaa, että mahdollisimman monet ryhtyisivät parantamaan peltopyyn elinolosuhteita. Mahdollisuuksia on useita: talviruokinta, suojapaikkojen järjestäminen esimerkiksi istutuksin, villiminkkien ja kissojen vähentäminen, pelottimien käyttäminen AIV-rehun korjuussa jne. Peltopyy pystyy suotuisissa oloissa tuottamaan suuria poikueita, joten tuhoja vähentämällä voivat määrät lisääntyä melko nopeastikin.

Lajin tutkimus jatkuu nyt entistä tehokkaampana. Siitä syystä olisi toivottavaa, että lajia näkevät voisivat välittömästi ilmoittaa havainnoistaan osoitteella Hannu Lehtoranta kp 2, Puistopelto As 7 79700 Heinävesi, puhelin 972/61789 tai 972/61496 (työ).

KIRJALLISUUS

LEHTORANTA, H. 1980: Peltopyy (*Perdix perdix*) Pohjois-Karjalassa Siipirikko 7: 3-7.

*****
 * HA VAIN TOLOMAKKEI DEN JAKELU PARANTUMASSA! *
 *****

* Kaikkia PKLTY ry:n lomakkeita saa lähettämällä kirjallisen pyynnön *
 * (ei puhelinta) kortin tai muun sellaisen välityksellä PETRI HOTTO- *
 * LAILE, os. LATOLANKATU 9 A 2, 80160 JOENSUU 16. *
 * Kaavakkeet tulevat paluupostissa kohtuullisen ajan kuluessa. *
 *****

HARVALUKUISET LAJIT 1982 POHJOIS-KARJALASSA

Mauri Leivo

Siipirikon numerossa 1/82 esitettiin uusi havaintojen kokoamisjärjestelmä. Samaisessa artikkelissa peräänkuulutettiin kaikkia havain-toja ympäri vuoden noin 40 lajista. Näistä yölaulajat ja -huutelijat sekä pöllöt (joskaan ei syys- ja talvihavaintoja) käsitellään erillis-katsauksissa. Havainnot lopuista noin 30 lajista esitellään vast'edes kyseisen otsikon alla.

Tämäkertainen on ensimmäinen laatuaan. Kiireisen jutun laatimisen ja ennen kaikkea erittäin laimean havaintojen palautusinnon ja siitä seuranneen pienen havaintomäärän takia en ole pohdiskellut lajien esiintymistä sen syvemmin. Osaltaan ilmoittamisprosenttia kohotta-nee lajilistan uudelleen arviointi, joka on tällä hetkellä toteutu-massa. Näin "turhien" lajien, joiksi luettavia lienevät esimerkiksi sinirinta, sirittäjä, tilhi ja lapinharakka, poistuessa kenties ha-vainnot "paremmista" lajeista ilmoitetaan tunnollisemmin.

Katsauksessa käytetyt lyhenteet: Ä = laulava, ä = ääntä.

Havainnoitsijat: PA = Pentti Ahola, HH = Heikki Holmström, LK = Lauri Karttunen, HK = Hannu Kauhanen, RK = Reijo Korvenpää, KaK = Kari Koskela, KiK = Kimmo Koskela, ELn = Esa Laaninen, ELP = Esko Lappi, AL = Ari Lavinen, ML = Mauri Leivo, JM = Juha Miettinen, AM = Arto Määttä, SN = Sauli-Nuolemo, KN = Keijo Nuutinen, AP = Ari Parviainen, VT = Veijo Turunen, AV = Anssi Vähätalo.

Peltopyy (Perdix perdix) Ei havaintoja.

Kehräätäjä (Caprimulgus europaeus) 6.6. Kon Kulho 1 Ä (AP,AV), 21.6. Kon Kulho 1 p (sama?)(HK,ELn), 11.9. Ilo Kesonsuo 1 ♂ p (JM).

Harmaapäätikka (Picus canus) 19.5. Joe Höyt. kanava 1 Ä (JM).

Pikkutikka (Dendrocopos minor) 22.5. Kit Päätynlahti 1 Ä (HH), 29.5. Kit Päätynlahti 1 p (sama?)(HK,VT ym.), 4.7. Eno Kolvananuuro 1 p (SN), 3.10. Joe Höyt. kanava 1 p (HK).

Pohjantikka (Picoides tridactylus) 8.1. Out Matovaara 1 ♂ p (ML), 30.1. Nur Bomba 1 p (ML ym.), 22.7. Ilo Pirhu 3 (ilmeisesti poikue) p (ELP), 29.9. Kon Jaamankangas 1 ♂ p (ML), 21.10. Kon Kontioranta 1 p (ML).

Tunturikiuru (Eremophila alpestris) 5-8.4. Joe Repokallio 1 p (HK,AP, AV ym.).

Kuhankeittäjä (Oriolus oriolus) Yhteensä 17 Ä ajalla 27.5.-13.8. Li-säksi Lip Ylämyllyllä poikuehavainto (KiK) sekä Joe Höyt. kanava 1 ♀ p (HK,AP).

Pähkinähakki (Nucifraga caryocatactes) 27.8. Out Alavi 1 N (ML), 27.9. Joe Repokallio 1 p (JM), 1.10. Joe Repokallio 1 (sama?) p (AP,AV), 1.10. Joe Niinivaara 1 (J. Pursiainen), 10.10. Joe Linnunlahti 1 NE (AV).

Hiljakseen havumetsän pimennossa puuhaileva pohjantikka jää helposti huomaamatta. (Valok. J. Pautamo)

Kuukkeli (Perisoreus infaustus) Useita havaintoja ilmoitettiin sekä Ilomantsista että Lieksasta, jotka ovat lajin vakituksia asuinseutu-ja. Muualta havaintoja vain Lip Mutkanvaarasta: 24.10.-7.11. enimmil-lään 11 p (LK,SN,M. Vanttinen).

Lapintiaainen (Parus cinctus) Ei havaintoja.

Pyrstötiaainen (Aegithalos caudatus) Yllättävästi vain yksi havainto: 9.12. Kon Kontioranta 9 kie (ML).

Pähkinänakkieli (Sitta europaea) Vaelluksen rippeitä esiintyi vielä alkutalvesta, ks. Siipirikko 1/83.

Koskikara (Cinclus cinclus) 1.1. Out Lähtevä 2 p (ML), 23.1. Lip Viinijärvi (Taipaleenjoki) 1 p (ML), 24.1. Kon Myllypohja 1 p (HK,AP,AV), 6.3. Kii Kissapuro 1 p (HK), 11.12. Lip Siikakoski 3 p (ML). Ilmoi-tettujen havaintojen mukaan harvinainen, mutta totuus lienee toisen-lainen...

Sinirinta (Luscinia svecica) Toukokuulta ilmoitettiin vain puolen-kymmentä havaintoa ja yksi syyskuulta!? Kuitenkin laji on säännöllinen läpimuuttaja keväin syksyin.

Kultarinta (Hippolais icterina) 12 havaintoa yhteensä 18 laulavasta koiraasta eri puolilta maakuntaa (esimerkiksi Lieksassa 5 Ä!).

Mustapääkerttu (Sylvia atricapilla) Yllättävän runsaslukuinen. Yhteen-sä 20 Ä lähinnä Joensuun seudulla. Lisäksi seuraavat syyshavainnot: 26.8. Joe keskusta 1 ♀ p (AV), 2.10. Joe Vesti 1 ♂ p (HK,AP,AV), 11.10. Joe Linnunlahti 1 ♂ p (AV), 6.11. Joe Niinivaara 1 ♂ p (JM).

Idänuunilintu (Phylloscopus trochiloides) 5.6. Vär Pyhännotko 1 Ä (HH,RK), 5.6. Vär Sääperinvaara 1 Ä (HH,RK), 13.6. Eno Kuusjärvi 1 Ä (HK), 13.6. Eno Kolvananuuro 2 Ä (HK), 17.6. samassa paikassa 3 Ä (HK, AP,AV), 17-19.6. Juu Halivaara 1 Ä (HK,AP,AV), 22.6. Toh Tuorsalo 1 Ä (HK,AV), 1.7. Määrälähti 1 Ä (KN), 11.7. Joe Asevelikylä 1 Ä (JM).

Sirittäjä (P. sibilatrix) Kymmeniä laulavia koiraita eri puolilla maakuntaa. Suurimpia keskittymiä: Ilo Petkeljärven kansallispuisto 14 Ä (JM), Pyh Petronlahti noin 10 Ä (KiK) ja Kon Kontioranta noin 10 Ä (JM).

Lapinuunilintu (P. borealis) 12-13.6. Lie Lamminkylä 1 Ä (AM), 30.6. Lie Petroniemi 1 Ä (KN), 3-8.7. Kon Selkie 1 Ä (HK,AP,AV ym.), 11.7. Out Särkiselkä 1 Ä (ML).

Lapinkirvinen (Anthus cervinus) Keväällä 22-25.5. kolmesti (yhteensä 3 yks.), syksyiltä 12.8.-19.9. 7 havaintoa (yhteensä 9 yks.).

Tilhi (Bombycilla garrulus) Syksyllä runsaasti eri puolilla maakuntaa. Suurimmat parvet: 8.10. Joe Vehkalahti 12 m + 70 p (AP), 23.10. Joe Vehkalahti noin 100 p (AV) ja 20.11. Joe Niinivaara noin 80 p (AP). Keväällä ainoastaan kahdesti: 4.3. Out Matovaara 3 p (ML) ja 5.3. Out Matovaara 4 p (ML). Kesällä havaittiin Lieksassa useita kertoja: 11.6. Hemminvaara ä (ELp), 8.7. Rauhala 2 (KN), 8.7. Petrinsuo 1 (ELp), 13-17.7. Petroniemi 2 (KN), 11.8. Laklajärvi 8 (ELp).

Lapinharakka (Lanius excubitor) Keväällä 4-23.4. havaittiin yhteensä 13 yksilöä. Syksyllä 19.9.-20.11. samoin 13 yksilöä. Kesällä kahdesti: 6.7. Lie Sarkkila 1 ♂ p (KN), 21.7. Kii Raatevaara 1 (PA).

Nokkavarpuksen (Coccothraustes coccothraustes) 15.2. Lie Jamali 1 p (E. Tuppurainen), 7.3. Joe Otsola 18 (!) p (HK,ELn), 23.3. Joe Hasanniemi 1 p (AV), 28.3. Joe Hasanniemi 1 p (sama?) (AP,AV), 9.4. Lip Viinijärvi kk 2 p (HK,ML,AP,AV).

Koskikarat asuttanevat useimmat talviset sulapaikat myöskin Pohjois-Karjalassa. (Valok. V. Turunen)

Taviokuurna (Pinicola enucleator) 3.1. Joe Linnunlahti 4 p (AV), 16.1. Joe Noljakka 1 p (AP,AV), 29.10. Kon Kontioranta 1 kie (ML), 1.11. Kon Kontioranta 1 kie (ML), 5.11. Kon Kontioranta 1 (ML).

Kirjosiiplikäpylintu (Loxia leucoptera) 12.4. Kon Selkie 1 ♀ p (H. Kontkanen), 27.4. Out Kalaton 1 ♂ m (ML), 22.5. Rää Vuoniemi 2 p/kie (ML), 6.6. Vär Uudenkylänlampi 1 ♀ p (RK).

Pikkuvarpuksen (Passer montanus) Esiintymisen ydinalueelta havaintoja vain muutamia. Värtsilässä (IV-VIII) alueen Niirala-kk-Patsola kanta noin 30 yks. (HH ym.), Toh Kemiessä 3-7.6. tavattiin enimmillään 12 p (HH,RK). Rää Oravilahdella IV-V 6-25 p (KaK). Ydinalueen ulkopuolella lajia tavattiin seuraavasti: I-II Out Matovaara 1 p (ML), 9.4. Lip Viinijärvi kk 1 p (HK,AP,AV), 25.5. Joe keskusta 1 p (AV), 26.9. Pyh Mulo 1 p (AL,AP), XII Lip Viinijärvi kk (jonne näyttää muodostuvan erilliskanta) enimmillään noin 20 p (ML ym.).

RAARITEETIT 1982 POHJOIS-KARJALASSA

Mauri Leivo

Katsaus esittelee alueelliset ja valtakunnalliset harvinaisuudet Pohjois-Karjalassa vuonna 1982. ARK käsitteli 146 harvinaisuusilmoitusta, joista 6 koski ennen -82 tehtyä havaintoa, hyväksyen niistä 131. Lisäksi RK hyväksyi peräti 16 ilmoitusta Pohjois-Karjalasta. Aikaisempia vuosia niukempi havaintomäärä johtuu viime vuonna suoritettua lajilistan supistamisesta - tällöinhän poistettiin 7 lajia tarkastettavien joukosta. Sen sijaan varsin pieni hylkäysprosentti on osoitus kautta linjan huolellisemmin täytetyistä lomakkeista.

ARK toimi tällä kertaa vahvistetussa kokoonpanossa (uutena ja samalla neljäntenä jäsenenä Petri Hottola) ... ponnistellakseen jälleen ensi vuonna kolmimiehisenä ARK:n perustajajäsenen ja nykyisen RK:n jäsenen Matti Kapasen luopuessa tehtävistään.

Tämänkertaisen katsauksen antimista todettakoon etenkin voimakas tundrahanhimuutto keväällä, laadukas luettelo kotkahavaintoja, loppusyksyn tundraurpiaisrynnistys sekä maakunnalle uudet lajit (4).

Katsauksessa käytetyt lyhenteet: ad = vanha, subad = esiaikainen, juv = nuori, 1kv = 1. kalenterivuoden lintu (2kv = 2. kalenterivuoden lintu, jne.), jp = juhlapukuinen, kp = kesäpukuinen, tp = talvipukuinen, va = vaalea, tu = tumma, Ä = laulava (soidinääntelevä).

Jääkuikka (Gavia adamsii) (-/-/2)

26.5. 1 p jp m klo 9.26 ja 1 jp m klo 12.45 Joe Höyt. kanava (PH). Toinen ja kolmas havainto Pohjois-Karjalasta - ensimmäinen ks. s.82. Laji muuttaa keväisin säännöllisesti Suomenlahden kautta Jäämerelle.

Merimetso (Phalacrocorax carbo) (40/3/6)

4-7.4. 1 ad p Eno Uimaharju (AA,OS), 30.8. 1 ad ja 1 juv m Kon Onttola (PH,IG), 12.9. 1 ad m Lie Reposuo (AM,HI,KN), 12-17.9. 1 subad p Joe Utra (Pielisjoki)(AV,PH,AP ym.), 17.10. 1 juv p Rää Vuoniemi (ELV,HPä,JS). Suluiissa olevat luvut sisältävät havainnot Pha sp:stä.

Harmaahaikara (Ardea cinerea) (34/4/7)

3.8. 4 p Vär Sääperi (MK,AP,VT,HH, A.Koivisto,A.Lavinto), 11.8. 1 p Joe Höyt. kanava (AP,AV), 19.8. 1 p Kon Pitkäranta (MK,VT), 19.9. 1 p Eno Uimaharju (OS). Normaali määrä havaintoja tyyppilliseen aikaan.

Kaulushaikara (Botaurus stellaris) (10/1/2)

25.4.-kesäkuu Ä ♂ Out Sysmäjärvi (ML,JK ym.), 14.5.-kesäkuu Ä ♂ Out Sätöslahti (ML ym.).

Kattohaikara (Ciconia ciconia) (3/2/6)

25.5. 4 m Out Vuonos (ML,J. Pynnönen,T. Ruotsalainen), 29.5. 2 m Vär Sääperi (JP,RP,VT ym.). Tänäkin vuonna niukasti havaintoja, joskin yksilömäärä suuri.

Merimetso (vas.) ja harmaahaikara (oik.) ovat helposti havaittavia suuren kokonsa takia. (Valok. V. Turunen)

Allihaahka lienee säännöllinen läpimuuttaja keväisin maakunnassamme. Kuvassa koiras (Valok. V. Turunen)

Allihaahka (Polysticta stelleri) (5/1/6)

17.5. 3/3 p Joe Linnunlahti (ET,AV). Toinen keväthavainto maakunnasta.

Haahka (Somateria mollissima) (-/4/1)

1.5. ♂ m Eno Uimaharju (AA). Kolmas havainto - ensimmäiset viime vuonna.

Merihanhi (Anser anser) (-/-/1)

9.5. 1 p/m Lip Ahonkylä (HR,HPö). Ensimmäinen hyväksytty havainto lajista Pohjois-Karjalassa. Lintu oleskeli tulvapellolla 2 lyhytnokkahanhen kanssa!

Tundrahanhi (A. albifrons) (n. 270/n. 105/n. 125)

24-25.4. 1 2kv p Vär Sääperi (ML,PH,MK,VT,HH,HR ym.), 1.5. 1 2 kv m Out Sysmäjärvi (PH,HPö), 30.4. 6 2kv m/p (ML,PH,HR), 3-5.5. 5 2kv p Vär Sääperi (PH,HH), 6.5. noin 95 (n.45+1 2kv+n.50) m Vär Sääperi (PH,HH), 8.5. 15 m (PH,HH,MR), 9.5. 2 2kv m Out Vuonos (ML). Toisin kuin parina edellisenä vuonna ei syksyllä määritetty yhtään tundrahanhea. Sitä vastoin keväällä nähtiin useitakin suuria muuttoparvia. Laji poistettiin tarkistettavien lajien joukosta vuoden 1983 alusta alkaen.

Lyhytnokkahanhi (A. brachyrhynchos)* (4/-/2)

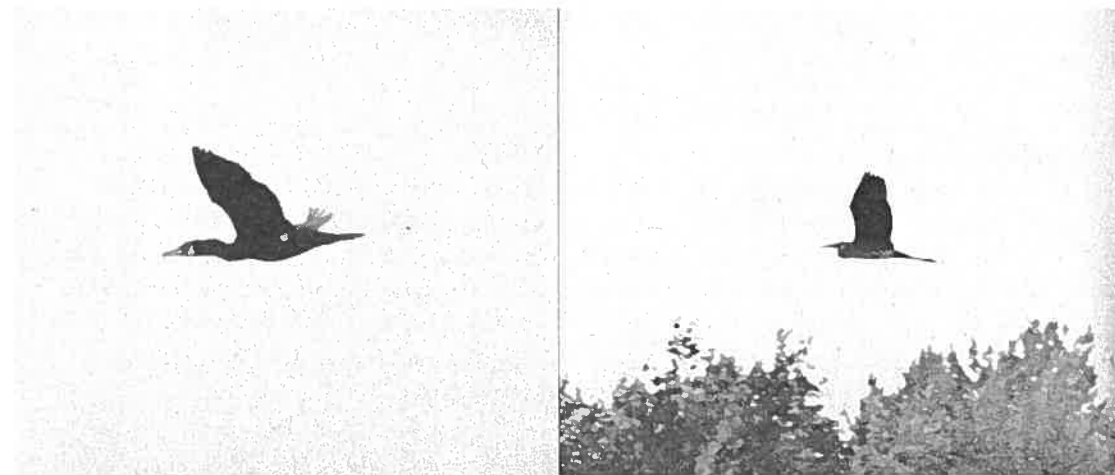
9.5. 2 p Lip Ahonkylä (HR,HPö). Edellisen kerran tavattiin vuonna 1979.

Kanadanhanhi (Branta canadensis) (5/5/7)

4-noin 12.4. 5 p Lip Viinijärvi kk (LK,SN, ym.), 11.4. 1 m/p Joe Linnunlahti (PH,AP,AV), 10.5. 1 p Kit Muljula (ML,PH,MK). Kiteen hanhi oli "pullahanhitasoa" selvästi arempi (villiintynyt?).

Pikkujoutsen (Cygnus columbianus) (43/6/2)

21-31.5. 1 2kv p Out Sysmäjärvi (ML ym.), 25.5. 1 ad p Out Vuonos (HR).

m Joe Rantakylä (HPä), 15.10.1 ad m Joe Höyt. kanava (MK). Viime vuoden tapaan varsin runsaasti havaintoja, jotka eivät kuitenkaan paimottuneet niin voimakkaasti kevääseen - havaittiinpa Ilomantsissa ke-sälläkin pari merikotkavanhusta (9.10. havaitut mahdollisesti samoja).

Niittysuohaukka (Circus pygargus)* (2/-/1)

6.5. 1 ad ♂ m Out Sätös (ML). Aikaisemmin tavattu 1978 ja 1979 - sil-loinkin ad-koiraita. Voimakas kaakkoisvirtaus lienee ollut syynä "pygen" näyttäytymiseen näinkin pohjoisessa.

Muuttohaukka (Falco peregrinus) (11/2/5)

6.5. 1 ad kie Vär Sääperi (PH,HH), 9-12.5. 1 ad p Kon Pitkäranta (MK, VT ym.), 27.5. 1 2kv p Kon Pitkäranta (MK), 19.8. 1 ad p Ilo Kesonsuo (PH), 30.8. 1 ad m Lie Lamminkylä (AM,HI,KN,MO). Ilahduttavan paljon havaintoja. Merkki voimistuneesta kannasta Pohjois-Suomessa?

Viiriäinen (Coturnix coturnix) (6/1/1)

18.7.-3.8. Å ♂ Pol Niskaniemi (PH,IG,HPö). Viimevuotisella paikalla toistamiseen (Bongarien iloksi?).

Liejukana (Gallinula chloropus) (10/-/1)

12.5. 1 p Lip kk (Riihilampi) (JM,SN,JuP).

Mustapyrstökuiri (Limosa limosa) (21/1/4)

5.5. 2 m Vär Sääperi (PH,HH), 9.5. 1 p/m Out Vuonos (ML), 19.5. 1 p Joe Höyt. kanava (JM). "Pakolliset" kevähavainnot.

Rantakurvi (Xenus cinereus) (21/-/2)

10.6. 1 p Out Sysmäjärvi (PH), 20.6. 1 p Out Vuonos (JK,MK). Parin vuoden tauon jälkeen perinteisillä kurvipaikoilla Outokummussa.

Lampiviklo (Tringa stagnatilis)* (15/2/1)

22.5. 1 p Vär Sääperi (ML,JK). "Ei vuotta ilman stagnaa" päti siis tä-näkin vuonna Pohjois-Karjalassa. Maakuntamme onkin Suomen varmin lam-pivikloalue.

"Stagna" on tavattu Pohjois-Karjalassa joka vuosi 1975 alkaen!
(Valok. J. Hyttinen)

Kanadanhanhi - tai leikkilisesti "pullahanhi" - on kyseenalaisesta maineestaan huolimatta komea ilmestys. (Valok. J. Hyttinen)

Maakotka (Aquila chrysaetos) (23/3/3)

6.10. 1 juv/subad m Joe Kiviniemi (ELv,HPä), 9.10. 1 juv/subad m Joe Rantakylä (HK) ja 1 ad kie/m Lie Riihivaara (AM,KN,OM). Muutama ha-vainto tyypilliseen aikaan.

Kiljukotka (A. clanga)* (1/1/2)

30.4. 1 subad m Vär Sääperi (ML,PH,HR), 5.5. 1 subad/ad m Joe Kiviniemi (MK,HPä). Aikaisemmat havainnot vuosilta 1978 ja 1981.

Pikkukiljukotka (A. pomarina)* (2/-/1)

9.10. 1 subad/ad m Ilo Saahkarinvaara (ELv,HPä,OP). Aikaisemmat ha-vainnot, jotka molemmat toukokuulta, tehtiin 1979 ja 1980.

Kilju/pikkukiljukotka (A. clanga/pomarina) (3/-/2)

13.4. 1 kie Out Alavi (ML), 11.9. 1 subad/ad kie Rää Oravilahti (ELv). Yhteensä on lajiparista tehty 12 havaintoa kautta aikojen. Näistä 7 keväältä (5 toukokuulta) ja 5 syksyiltä (3 syyskuulta).

Haarahaukka (Milvus migrans) (19/3/5)

23.4. 1 m/p Kon Onttola (PH,TK), 30.4. 1 m Vär Sääperi (ML,PH,HR), 2.5. 1 m Joe Höyt. kanava (MK,JHy), 9.5. 1 m Out Vuonos (ML), 24.6. 1 kie Vär Sääperi (PH). Jälleen kerran havainnot yhtä lukuun otta-matta huhtikuun lopun - toukokuun alun ajalta.

Merikotka (Haliaeetus albicilla) (32/18/17)

3.4. 1 juv/subad m Out Sysmäjärvi (JK), 9.4. 1 ad m Joe Liksenniityt (ELv,RP), 12.4. 1 juv/subad m Pyh Mansikka-aho (HK,AP,AV), 23.4. 1 juv/subad m Out Kalaton (ML), 24.4. 1 juv/subad m Vär Sääperi (TE,PH, HH,JHy,MK,ML,VT), 26.4. 1 juv/subad m Joe Rantakylä (HPä), 28.4. 1 4-5kv m Out Sysmäjärvi (ML), 1-3.5. 1 3-4kv p Out Sysmäjärvi (JK,PH, ML,HPö,HR), 6.5. 1 juv/subad kie Ilo Kelovaara (ELv, AK,HPä), 30.5. 1 ad p Ilo Ahvensalo (JM), 15-19.8. 2 ad p Ilo Kesonsuo (PH,IG,HPö), 2.10. 1 ad m Rää Vuoniemi (AP,MK,VT,AV ym.), 9.10. 1 ad m klo 9.10 ja 1 ad m klo 13.20 Ilo Saahkarinvaara (OP,ELv,HPä), 13.10. 1 juv/subad

Isosirri (Calidris canutus) (n. 420/-/1)

29.5. 1 kp p Out Vuonos (ML). Ainoastaan yksi isosirri näyttäytyi todisteena alueen läpi tapahtuvasta muutosta.

Kuovisirri (C. ferruginea) (1/-/4)

7.6. 2 p Out Sysmäjärvi (ML,HR), 10.6. 3 p Out Sysmäjärvi (PH,HPö), 12.6. 1 p Out Sysmäjärvi (PH,IG,JM) ja 1 p Out Vuonos (JM). Poikkeuksellisen runsaasti havaintoja tästä keväisin todella harvinaisesta lajista - joskin Sysmäjärven linnut osittain samoja.

Pulmussirri (C. alba) (11/-/1)

10.6. 1 p Out Sysmäjärvi (PH). Edellisen kerran havaittiin keväinen pulmussirri vuonna 1979.

Avosetti (Recurvirostra avosetta)* (1/-/1)

20.5. 1 m Lie Rauhala (KN). Ensimmäinen havainto tehtiin 1979 niin ikään toukokuussa. Lajin eksyminen "susirajalle" on todella poikkeuksellista, sillä Suomessa havaitaan vuosittain korkeintaan muutamia avosetteja, ja nekin aivan lounaisimmassa osissa.

Merikihu (Stercorarius parasiticus) (97/8/13)

16.5. 2 va + 1 tu m Joe Ukonniemi (AP,HK), 18.5. 2 va p/kie (PH), 1 va m (AP) ja 1 va m (MK,PH,TK,AV) Joe Linnunlahti, 24.5. 4 va m Joe Linnunlahti (MK), 25.5. 1 va m Joe Höyt. kanava (AP,HK,AV), 4.6. 1 tu m Joe Höyt. kanava (ELn). Havainnot painottuivat voimallisesti Linnunlahden stajipaikalle, joka sijaitseekin otollisesti kihureitillä.

Leveäpyrstökihi (S. pomarinus) (31/-/4)

17.5. 1 va + 1 tu m Joe keskusta (AV), 18.9. 1 va ad m* Kon Onttola (AP,VT), 7-9.10. 1 juv p* Eno Uimaharju (AA,OS). Syksyn havainnot mielenkiintoisia - nuori lintu etenkin. RK tarkastaa havainnot 1.5.-15.6. ulkopuolelta.

Kihu-laji (Stercorarius sp.) (11/-/12)

17.5. 4 m Joe Linnunlahti (MK) ja 1 va m Joe Ukonniemi (AP), 18.5. 2 va p (ks. merikihu - ilmeisesti samoja) Joe Ukonniemi (AP), 22.5. 3 va m Joe Linnunlahti (TK,ET,K.Martiskainen), 5.9. 1 juv m Kon Onttola (HK,AP,AV), 2.10. 2+1 juv m Rää Vuoniemi (AP,HK,AV,MK,PH,VT ym.).

Merilokki (Larus marinus) (5/3/2)

13.4. 1 ad m Joe Linnunlahti (PH,ALt), 28.4. 1 ad p Out Sysmäjärvi (ML). Nykyään vuosittainen vierailija, jota tavataan etenkin alkukeväällä.

Iso/grönlanninlokki (Larus hyperboreus/glaucoides) (4/1/1)

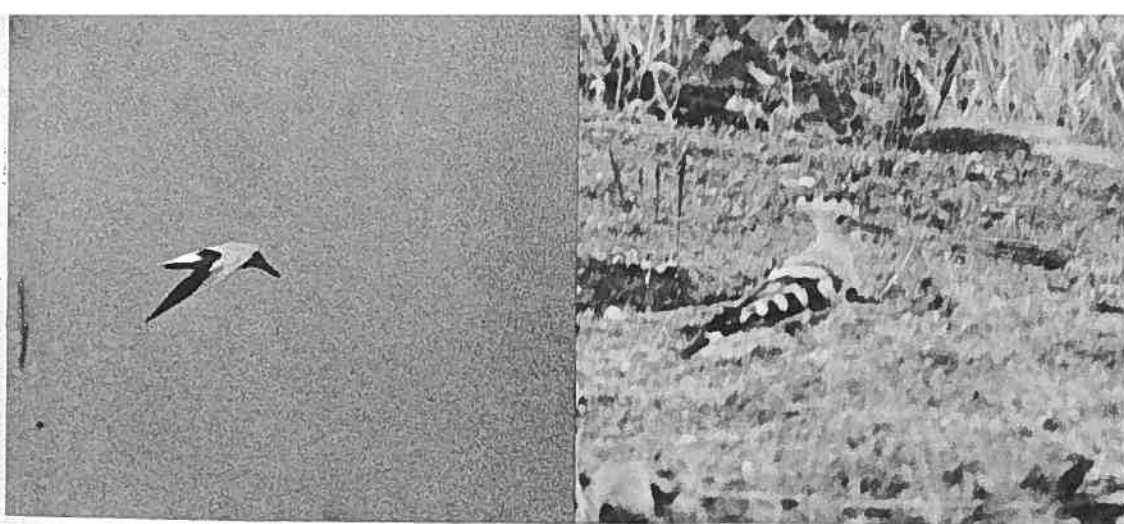
3.5. 1 2-3kv p Joe Linnunlahti (AP,ALv). Suluissa olevat lukemat tarkoittavat määritettyjä isolokkeja.

Mustatiira (Chlidonias niger) (30/5/7)

25.5. 1 p Kon Pitkäranta (TK,VT), 27.5. 2 p Kon Pitkäranta (MK), 29.5. 1 p Vär Sääperi (HK,AP,ET,VT,AV), 30.5.-2.6. 2 p Joe Höyt. kanava (ELn, AM,HPö,HR ym.), 5.6. 1 p Kon Pitkäranta (MK). Tyypillinen runsas ja lyhytaikainen esiintyminen touko-kesäkuun vaihteessa. Osa linnuista mahdollisesti mahdoisesti.

Räyskä (Sterna caspia) (11/-/1)

3.8. 1 ad p Vär Sääperi (MK,HH,AP,VT, A.Koivisto,A.Lavinto). Edelleen varsin harvinainen vierailija.

Pohjois-Karjalassa vierailleet räyskät (vas.) on havaittu useimmiten loppukesällä - harjalinnut (oik.) puolestaan loppusyksyllä. (Valok. J. Hyttinen)

Lapintiira (S. paradisaea) (n.50/1/4)

19.5. 2 p; joista toinen lähti muuttolle Out Sysmäjärvi (ML), 23.5. 1 p Out Vuonos (JK), 24.6. 1 p Out Sysmäjärvi (ML).

Turturikyyhky (Streptopelia turtur) (19/3/1)

19.6. 1 p Lie keskusta (JHe).

Harjalintu (Upupa epops) (4/2-4/1)

26-30.11. 1 p Eno Uimaharju kk (RE,LE). Erittäin myöhäinen havainto, joskaanepätavallisen leudosta loppusyksystä johtuen ei lumipeitteestä ollut tietoaakaan.

Valkoselkätikka (Dendrocopos leucotos) (16/5/7)

31.3. 1 Ä (rumuttava) Out Matovaara (ML), III 1 ♂ p Kit kk (U. Hämläinen), kesällä Polvijärvellä epäonnistunut pesintä, ♂ + pesäkoloon kuolleet 3 isoa poikasta. (PH,MK,ML ym.). Ensimmäinen varma pesintä Pohjois-Karjalassa kymmeniin vuosiin.

Kangaskiuru (Lullula arborea) (1/2/2)

28.3. 1 m Joe Höyt. kanava (HK,PR), 2.5. 1 Ä Kon Pitkäranta (HPö). Laji otettiin tarkastettavien joukkoon vuoden 1980 alusta.

Mustapäätasku (Saxicola torquata)* (2/1/1)

3.6.-4.7. 1 ♂ p, joka todettiin kuuluvaksi rotuun S. t. maura Pyh Reijola (JP ym.). Pyhäselän komea koiras tasku tuli tutuksi Pohjois-Karjalan lintumiehille ja pääsivätpä monet "etelän miehetkin" ihaillemaan sitä tuon kuukauden mittaisen oleskelun aikana.

Sinipyrstö (Tarsiger cyanurus)* (-/-/1)

26.5.-noin 4.7. 1 2kv ♂ Ä Juu Halivaara (JK,MK,PH,VT,L.Karlson,J.Lampo ym.). Kautta aikojen toinen havainto Pohjois-Karjalassa. Ensimmäinen on peräti vuodelta 1950 (Nur mlk). Mahdollisesti tehokkaampi retkeily lajille tyypillisessä ympäristössä toisi lisää sinipyrstöhavaintoja...

Rastaskerttunen (Acrocephalus arundinaceus) (1/2/1)

22-25.5. 1 ♂ Ä Joe Höyt. kanava (AP,PH,ALv ym.). Edellisvuoden havaintojen perusteella syntynyt ajatus lajin runsastumisesta koki lievän takaiskun...

Rytikerttunen (A. scirpaceus) (2/5/1)

31.5.-noin 2.6. ♂ Ä Joe Höyt. kanava (AP,PH,ALv ym.). Edellisvuoden havaintojen perusteella syntynyt ajatus lajin runsastumisesta koki lievän takaiskun...

Kirjokerttu (Sylvia nisoria) (-/-/1)

31.5. 1 ♂ Ä Joe Höyt. kanava (PH). Uusi, joskin odotettu, laji maakunnalle.

Hippiäisuunilintu (Phylloscopus proregulus) (-/-/2)

22.10. 1 p* ja 1 reng. Joe Sulkuniemi (JM), 23.10. 1 ilm. sama*(renkaaton) p Joe Sulkuniemi (MK,PH,AP,HPö,VT,KV,AV). Maakunnalle uusi laji. Lintuasemilla hippiäisuunilintu on nykyään jokasyksyinen vieras juuri lokakuussa.

Pikkusieppo (Ficedula parva) (30/1/1)

10.7. 1 2kv ♂ Ä Juu Halijärvi (PH,IG,HPö). Viime vuoden tapaan vain yksi havainto, mikä lienee pelkästään osoitus retkeilyn puutteesta sopiville seuduille.

Tundraurpiainen (Carduelis hornemanni) (n.23/9/n.45)

17.1. 1 p Joe Niinivaara (AV,AP), 20.1. 1 p Out Alavi (ML), 22.10. 20 (!) p Joe Sulkuniemi (JM), 27.10. 1 p Joe Hasanniemi (PH), 30.10. 1 reng. Joe Sulkuniemi (JM,TK) ja 2 p Joe Linnunlahti (AV,AP), 6.11. 1 p Joe Noljakka (PH), 5 p Joe Niinivaara (JM), noin 6 p Joe Repokallio (JM) ja 1 p Lie Kevätlahti (AM), 9.11. ain. 3 p Joe Linnunlahti (PH), 13.11. 1 p Joe Repokallio (AP,AV) ja 1 p Lip Viinijärvi (PH,HPö), 11.12. 1 p Joe Koivuniemi (AV,PH). Erittäin runsaasti havaintoja, jotka painottuvat vahvasti loppusyksyyn. Osittain tämän selittänee lisääntyneet kiinnostus lajin määrittäsongelmiin. Laji poistettiin tarkastettavien joukosta vuoden 1983 alusta.

Havaintoja aikaisemmilta vuosilta:

Jääkuikka (Gavia adamsii)

Joulukuun 1965 1 kv* löydetty kuolleena Joe (nyk. Joensuun korkeakoulun biologian laitos - ilmoitti PH). Pohjois-Karjalan ensimmäinen jääkuikka kautta aikojen. HK tarkastaa havainnot muista paitsi jp-linnuista ajalla 1.5.-15.6.

Merimetso (Phalacrocorax carbo)

7-26.11.81 1 p Eno Uimaharju (AA,OS).

Kaulushaikara (Botaurus stellaris)

Touko-kesäkuun -79 Ä ♂ Out Sätöslahti (ML).

Merikotka (Haliaeetus albicilla)

29.4.79 1 subad m Lip Pölkkyvaara (ML).

Pikkukajava (Rissa tridactyla)*

1.5.81 1 2kv p Eno Uimaharju (RE,OS). Varsin mielenkiintoinen sisämaahavainto tästä aidosta merilinnusta. Aikaisemmin laji on tavattu Pohjois-Karjalassa vuosina 1927 ja 1979 - molemmat löydetty kuolleina.

Mustatiira (Chlidonias niger)

2.6.79 5 (!) p Kon Pitkäranta (KK,WK).

Jääkyyhky (Alle alle)*

Marraskuun loppu 1980 1 tp hukunut verkkoon Lie Pielinen (biol.laitos). Toinen havainto Pohjois-Karjalasta - ensimmäinen myös verkkoon hukku-neena 14.11.77 Liperissä.

Kangaskiuru (Lullula arborea)

27.4.81 1 m Pol Rukkovaara (PH).

Tundraurpiainen (Carduelis hornemanni)

3.10.79 1 p Out Matovaara (ML).

Havainnoitsijat: AA = Arto Airaksinen, LE = Liisa Erola, RE = Reijo Erola, IG = Ismo Glad, JHe = Jukka Heikkinen, HH = Heikki Holmström, PH = Petri Hottola, JHy = Juhani Hyttinen, HI = Harri Ihalainen, MK = Matti Kapanen, TK = Timo Karkkiainen, LK = Lauri Karttunen, HK = Hannu Kauhanen, AK = Aki Kinnunen, JK = Jukka Kinnunen, KK = Kari Koskela, VK = Vesa Koskela, ELn = Esa Laaninen, ALt = Ari Latja, ELv = Esa Lavikainen, ALv = Ari Lavinen, ML = Mauri Leivo, JM = Juha Miettinen, AM = Arto Määttä, SN = Sauli Nuolemo, KN = Keijo Nuutinen, MO = Marko Ojala, AP = Ari Parviainen, JP = Jouni Pursiainen, RPu = Ritva Pursiainen, JuP = Jukka Pusa, OP = Olli Puustinen, HPä = Harto Päivinen, RPä = Risto Päivinen, HPö = Heikki Pönkkä, PR = Pekka Rehn, HR = Hannu Räsänen, OS = Olavi Saaristo, JS = Jari Soininen, ET = Esko Tuomisto, VT = Veijo Turunen, KV = Kari Varonen, AV = Anssi Vähätalo.

**POHJOIS-KARJALASSA RENGASTETTUJEN LINTUJEN
LÖYTÖKATSAUS 1981-83**

Jouko Tiussa

Edellisen, laatuaan ensimmäisen yhteenvedon kokosin lehtemme juhlanumeroon 3/81. Tämän jälkeen olen saanut alueen rengastajilta ja Rengastustoimiston tiedonannoista (ks. Kirjallisuus) siinä määrin uusia löytötietoja, että täydentävä katsaus on ajankohtainen. Mukaan hyväksytään luonnollisesti myös tietooni tulleita vanhempia löytöjä. Aineiston valinnassa olen pyrkinyt pitämään rimaa sen verran matalalla, että katsaukseen saataisiin monipuolisuutta. Rengastajista olen käyttänyt seuraavia nimilyhenteitä: Risto Juvaste (RJ), Hannu Järvinen (HJ), Kimmo Koskela (KK), Esko Lappi (EL), Hannu Lehtoranta (HL), Juha Miettinen (JM), Jouni Pursiainen (JoP), Jukka Pusa (JuP), Veli Pusa (VP) ja Jouko Tiussa (JT). Allaolevassa systemaattisessa lajikatsouksessa on löytötietoja yli 30 lajista.

Tukkasotka (Aythya fuligula)

Kesällä -82 Outokummussa poikasena rengastettu (KK) ammuttiin elokuun lopulla 7 km etäisyydellä.

Telkkä (Bucephala clangula)

Liperissä kesäkuussa -80 rengastettu (JM) pesivä naaras ammuttiin joulukuussa -82 Ranskassa, 2558 km SW. Lieksassa vuotta myöhemmin samoin pesivänä rengastettu (EL) naaras löydettiin saman vuoden elokuun lopulla Liperistä, 92 km SW.

Varpushaukkakin erehtyy toisinaan talvilinturengastajan verkkoon. (Valok. M. Leivo)

Varpushaukka (Accipiter nisus)

Kaksi talvilöytöä Puolasta. Joensuussa heinäkuussa -82 poikasena rengastettu (KK) naaras pyydystettiin ilmeisesti lintuasemalla (Wroclaw) saman vuoden joulupäivinä, 1492 km SSW. Ilomantsissa samaan aikaan poikasena rengastettu (JM) löydettiin maaliskuussa -83 kuolleen, 1313 km SW.

Kanahaukka (A. gentilis)

Löytöjä poikasina rengastetuista oman maakunnan alueelta. Kiihtelysvaarassa -82 rengastettu (JM) helmikuussa -83 Pyhäselästä, 15 km SW. Rääkkylässä niinkään -82 rengastettu (JM) syyskuun alussa -83 Kontiolahdelta, 55 km NNE. Kontiolahdella -83 rengastettu (KK) lokakuun alussa Tohmajärveltä, 38 km SSE. Juussa -82 rengastettu (HL) saman vuoden syyskuun lopulla Nurmeksesta, 26 km NW.

Nuolihaukka (Falco subbuteo)

Liperissä elokuun alussa pesäpoikasena rengastettu (JuP) ammuttiin seuraavan vuoden elokuun lopulla Juussa, 75 km N.

Ampuhaukka (F. columbarius)

Liperissä kesäkuussa -82 pesäpoikasena rengastettu (JuP) kuoli jo elokuussa törmättyään ikkunaan Outokummun alueella, 30 km NNW.

Isokuovi (Numenius arquata)

Joensuussa kesäkuussa -81 poikasena rengastettu (KK) ammuttiin saman vuoden syyskuussa Tanskassa Jyllannin niemimaalla, 1426 km WSW. Kontiolahdella kesäkuussa -82 poikasena rengastettu (JM) löytyi saman vuoden syyskuun puolivälissä Ranskasta Bretagnen niemimaalta 2556 km SW.

Selkälökki (Larus fuscus)

Kaksi EL:n Lieksassa poikasena rengastamaa löytyi kotimaasta vuosien kuluttua. Kesäkuussa -76 rengastettu lokauussa -82 Konnevedeltä, 176 km WSW. 8.7.-73 rengastettu löytyi petoeläimen tappamana lähialueelta 27.6.-83 eli noin kymmenvuotiaana.

Pikkulokki (L.minutus)

Joensuun Höytiäisen suistossa kesällä -81 poikasena rengastettu (JM) kohtasi jo elokuun alussa matkansa pään Etelä-Saimaalla, Ruokolahdella, 157 km SSW.

Naurulokki (L. ridibundus)

Ulkomaisia löytöjä:

Outokumpu, Vuonos, 7/82, poikasena (JM) → Ranska, Seinen alue, 2/83, 2248 km SW.

Kontiolahti, 6/79, poikasena (KK) → Iso-Britannia, Essex, 10/81 2146 km SW.

Liperi, 7/83, poikasena (JuP) → Alankomaat, 9/83, 1817 km SW.

Lieksa, 7/79, aikuisena (EL) → Saksan Liittotasavallan pohjoisosa, 1/83, 1499 km SW.

Kitee, Päätyenlahti, 7/82, poikasena (JM) → Tanska, Jyllanti, 5/83, 1427 km WSW.

Kontiolahti, Pitkäranta, 6/81, poikasena (JM) → Tanska, 2-3/82, rengas luettu kahdesti kiikarilla ja pyydystetty kerran, 1255 km SW.

Kotimaisista löydöistä:

EL:n Lieksassa rengastamista kesällä -78 aikuisena rengastettu törmäsi 3 vuotta myöhemmin autoon 9 km rengastuspaikalta. Kesällä -79 poikasena rengastettu löytyi vappuna -83 kuolleen Juusta, 31 km W. Kesällä -81 poikasena rengastettu löytyi saman vuoden lokakuun alussa Tuusniemeltä, 88 km SW. Kontiolahdella kesäkuussa -79 poikasena rengastettu (KK) löytyi 2 vuotta myöhemmin kuolleen 12 km rengastuspaikalta.

Kalalokki (L. canus)

Joensuun Höytiäisen suistossa kesäkuussa -81 poikasena rengastettu (JM) löydettiin helmikuussa -82 Ranskan Normandiasta, 2413 km SW.

Kalatiira (Sterna hirundo)

Lieksassa kesäkuussa -81 poikasena rengastettu (EL) löydettiin 3 kuukautta myöhemmin öljyntyneenä Portugalin rannikolta, 3646 km SW. Samoin EL:n heinäkuussa -75 poikasena Lieksassa rengastama löytyi runsaat 6 vuotta myöhemmin 10 km rengastuspaikalta.

Lehtopöllö (Strix aluco)

Joensuussa kesäkuussa -80 poikasena rengastettu (RJ) löytyi tammi-kuussa -81 junaan törmänneenä Leningradista Neuvostoliitosta, 262 km S. KK:n Pyhäselässä kesäkuun -79 alussa poikasena rengastama kontrolloitiin pesivänä Joensuussa toukokuussa -80 (VP), 21 km N. Sama naaras löytyi lokakuussa -81 kuolleen Joensuusta (JM), 25 km NNW. Toinen KK:n Pyhäselässä kesäkuussa -79 poikasena rengastama löytyi elokuussa -82 kuolleen Kontiolahdelta, 24 km NNW. Samoin KK:n Pyhäselässä keväällä -79 pesivänä rengastama löytyi lähialueelta kuolleen keväällä -82.

Lapinpöllö (S. nebulosa)

EL:n Lieksassa heinäkuussa -81 poikasena rengastama törmäsi saman vuoden syyskuun alussa sähkölankoihin 1 km rengastuspaikalta.

Viirupöllö (S. uralensis)

KK:n Kontiolahdella kesäkuun alussa -79 poikasena rengastama löydettiin syyskuussa -81 siipirikkona 18 km NNW rengastuspaikalta. Linnun ilmoitettiin kuolleen 21.1.-82, joten se oli ilmeisesti hoidokkina.

Kuvan äkäinen viirupöllöemo otettiin kiinni kalahaavilla.
(Valok. J. Hyttinen)

Helmpöllö (Aegolius funereus)

Värtsilässä 4.6.-80 poikasena rengastettu (Tuomo Eronen) pyydystettiin 5.10.-80 Säpin lintuasemalla Luvialla, Porin edustalla, 489 km WSW. Joensuussa toukokuussa -74 rengastettu (HJ) pesivä naaras löytyi elokuussa -76 kuolleena Tuupovaarasta, 41 km ESE.

Käpytikka (Dendrocopos major)

Joitakin rengaskontrolleja. Kontiolahdella heinäkuussa -81 poikasena rengastettu (KK) kontrolloitiin helmikuussa -82 4 km rengastuspaikalta (JM). Kaksi JM:n Joensuun Repokalliolla 21.3.-82 rengastamaa, koiras ja naaras, lensi kuukautta myöhemmin samalla kertaa verkkoon Niinivaaralla (JT), noin 1,5 km etäisyydellä. Joensuussa helmikuun alussa -81 rengastettu koiras kontrolloitiin samalta lintulaudalta kahdesti 2 vuotta myöhemmin (JT).

Pikkutikka (D. minor)

Liperin Kuoringassa 20.2.-82 rengastettu naaras kontrolloitiin vuotta myöhemmin samassa paikassa (JuP).

Korppi (Corvus corax)

JM:n Liperissä poikasina rengastamista korpeista on tullut kolme löytöä, noin vuoden kuluttua Kesälahdelta (61 km SSW), saman vuoden syksynä Joensuusta (24 km ESE) ja seuraavan vuoden syksynä 4 km rengastuspaikalta.

Talitiainen (Parus major)

Lukuisten rengaskontrollien ohella muutamia löytöjä kauempaakin:

Liekksa, 1/81 (EL) → Suomussalmi, 10/81, 184 km NNW

Kontiolahti, 6/81 (KK) → Kuhmo, 11/81, 148 km N

Liekksa, 3/82 (EL) → Juankoski, 5/83, 91 km WSW

Ilomantsi, (Koitere), 7/83 (KK) → Lieksa Vuonisjärvi, 10/83, n. 45 km NW

Pitkäikäisimpiä:

Liperin Kuoringassa 23.6.-76 pesäpoikasena rengastettu (RJ) koiras kontrolloitiin 12.3.-83 noin 200 m rengastuspaikalta (JuP). Ikä noin 6 v 9 kk (rengastus → kontrolli 2088 vrk). KK:n Joensuussa kesällä -77 pesivänä rengastama naaras pesi kesällä -82 3 km:n etäisyydellä (JoP). Ikä ainakin lähes 6 vuotta (rengastus → kontrolli 1764 vrk).

Töyhtötiainen (P. cristatus)

Liperin Kuoringassa 7.10.-79 rengastettu (RJ) kontrolloitiin 18.4.-82 samassa paikassa (JuP). Samoilla seuduin toukokuussa -81 pesivänä rengastettu naaras kontrolloitiin 2 vuotta myöhemmin pesivänä noin 500 m etäisyydellä (JuP).

Hömötiainen (P. montanus)

Monien rengaskontrollien ohella myös kotimainen kaukolöytö. Joensuussa syyskuun -81 alussa rengastettu (JoP) nuori lintu kuoli jo 24.10. liikenteen uhrina Espoossa, 378 km SW. Kontrolloiduilla on lokakuussa -83 todettu 3 v 4 kk ikä niin Joensuun Niinivaaralla (JT) kuin Liperin Kuoringassa (JuP).

Kivitasku (Oenanthe oenanthe)

Joensuussa 18.6.-81 poikasena rengastettu (JM) pyydystettiin 14.2.-82 Marokossa Pohjois-Afrikassa, 3857 km SW.

Punakylkirastas (Turdus iliacus)

Pohjois-Karjalassa vähänlaisesti harrastettu helppo pesäpoikaslaji tuotti yhden tavanomaisesta muuttosuunnasta poikkeavan löydön. JuP:n Kontiolahdella kesäkuussa -81 pesäpoikasena rengastama löydettiin tammikuussa -82 kuolleena Turkin länsiosasta, 2754 km S. Juuassa kesällä -82 poikasena rengastettu (HL) ammuttiin lokakuussa "tavanomaisemmin" Ranskassa, 2833 km SW.

Pajulintu (Phylloscopus trochilus)

Lieksassa 2.7.-80 poikasena rengastettu (EL) löydettiin kuolleena samoilta seuduilta 2 vuotta myöhemmin. (Esim. kirjoittajan Etelä-Karjalassa Rautjärvellä saamien kontrollien mukaan monet yksilöt palaavat syntymäseudulleen, mutta "fyllarit" eivät nekaan ole Pohjois-Karjalassa kovin intensiivisen rengastuksen kohteina.)

Kirjosieppo (Ficedula hypoleuca)

Lieksassa rengastetuista (EL) kaksi löytöä Espanjasta, (mistä tuli myös hiljattain kirjoittajan ensimmäinen ulkomainen löytö, tosin Etelä-Karjalassa rengastetusta). Lieksassa kesällä -81 rengastettu pesivä naaras ja poikanen kohtasivat saman vuoden lokakuussa matkansa pään samoilla Etelä-Espanjan seuduilla (Huelva, Sevilla), noin 3800 km SW.

Lukuisten pesivien lintujen kontrollien ohella on pesäpoikasina rengastettuja siirtynyt kauemminkin:

Liperi, 6/81 (JuP) → Siuntio, 9/81, 385 km SW (ilmeisesti muutolla)

Joensuu, 6/79 (KK) → Lieksa, 5/82, naaras, 84 km N

Liperi, 6/81 (JuP) → Lieksa, 6/82, pesivä naaras (EL), 72 km NNE

Liperi, 6/81 (JuP) → Heinävesi, 5/83 naaras, 46 km WSW

Kontiolahti, 6/81 (KK) → Tuupovaara, 5/82, naaras, 29 km SE

Joensuu, 7/80 (KK) → Liperi, 7/82, pesivä koiras (VP), 28 km WNW

Joensuu, 7/74 (V. Rauste) → Liperi, 6/77, pesivä naaras (VP), 25 km W

Liperi, 7/82 (VP) → Outokumpu, 5/83, 24 km WNW

Västäräkki (Motacilla alba)

Ilomantsissa 24.6.-81 poikasena rengastettu (JM) törmäsi 30.8. koh-
talokkaasti ikkunaan Tohmajärvellä, 78 km SSW, ilmeisesti ensimmäi-
sen muuttomatkan alkuvaiheissa. Joensuussa kesällä -81 samaten JM:n
poikasena rengastama löytyi samoilta tienoilta kuolleena kaksi vuot-
ta myöhemmin.

Tilhi (Bombycilla garrulus)

Joensuussa lokakuussa -82 rengastettu (JM) nuori koiras törmäsi 20
vrk myöhemmin ikkunaan Espoossa, 378 km SW.

Kottarainen (Sturnus vulgaris)

Liperissä kesäkuussa -81 poikasena rengastettu (JuP) ilmeisesti sur-
mattiin tammikuussa -82 Alankomaisissa, 1749 km SW. Joensuussa kesä-
kuussa -74 poikasena rengastettu (HJ) löytyi lähes neljä vuotta myö-
hemmin, 12.5.-78 maalle jätetystä kalanpyydyksestä Lapinlahdella,
138 km NNW. Liperissä 29.5.-80 pesivänä rengastettu naaras kontrol-
loitiin 3 vuotta myöhemmin pesivänä vain 100 m rengastuspaikasta (JuP).

Nokkavarpuunen (Coccothraustes coccothraustes)

Varsinaisista löydöistä tuskin voidaan puhua, mutta ainakin neljää
Joensuun Niinivaaralla (JT) ja kahta Sulkuniemessä (JM) kevättal-
vella -82 rengastettua nokkavarpuusta kontrolloitiin eri puolilla
kaupunkia 1,4 - 3 km rengastuspaikoilta (JM, JoP, JuP, JT).

Viherpeippo (Carduelis chloris)

EL:n Lieksassa 27.4.-81 rengastama vajaan vuoden ikäinen koiras pyy-
dystettiin 9 vrk myöhemmin Joensuussa (JT), 78 km S. Vuoden lopulla
27.12. sama yksilö kohtasi matkansa pään Pohjois-Italiassa, 2175 km
SSW. Joensuussa huhtikuussa -81 rengastettu (JT) koiras löytyi tam-
mikuussa -82 kuolleena Kouvolasta, 253 km SW. Maakunnan sisäisiä
siirtymiä kuvaavat lajia runsaasti rengastaneen JuP:n saamat löy-
döt. Liperissä 7.11.-82 rengastetuista koirasyksilöistä yksi löytyi
maaliskuussa -83 kuolleena Joensuusta (19 km E) ja toinen kuoli huh-
tikuussa -83 salmonellaan Outokummussa (23 km WNW).

Urpiainen (C. flammea)

Muutamia Joensuussa talvella rengastettuja on kontrolloitu saman
talvikauden aikana eri ruokintapaikoilla yhdestä runsaan 2 km:n
etäisyydellä.

Punatulkku (Pyrrhula pyrrhula)

Jatkoa hiukan ajallisesti (kuukausi/vuosi) tarkennettuna huomatta-
vimpien siirtymien listaan (ks. Siipirikko 3/81 siv. 151):

Joensuu,	3/81 (JM) → NEUVOSTOLIITTO, Minsk, 1/82, 940 km S
"	3/81 (JT) → RUOTSI, Västerbotten, 3/82, 585 km WNW
"	12/80 (JT) → Ranua, 7/82 410 km NNW
"	3/81 (JM) → Hamina, 3/82 369 km SSW
"	2/81 (JT) → Lammi, 2/83 302 km SW
"	3/81 (JT) → Laukaa, 3/82 199 km W
"	12/82 (JuP) → Lappeenranta, 3/83 194 km SSW
"	12/80 (JT) → Kuhmo, 3/81 170 km N
"	3/81 (JM) → Suonenjoki, 1/82 138 km W
"	12/80 (JT) → Enonkoski, 6/82 79 km SW
"	12/80 (JT) → Lieksa, 4/82 (EL) 78 km N

"	12/81 (JT) → Tuusniemi, 1/82 65 km WNW
"	3/81 (JM) → Kitee, 2/82 63 km SSE
Liperi	1/81 (JM) → Eno, 6/82 52 km ENE
Joensuu	2/82 (JM) → Outokumpu, 5/83 46 km WNW

Mitä huomattava Pohjois-Karjalan rengasaineisto kertoo punatulkkun
punatulkkun iästä? Rengastustoimisto tulostaa "ikäennätykset" rengas-
tuspäivästä löytöpäivään, joka ei tee täyttä oikeutta valtaosin ai-
kuisina rengastettaville punatulkuille. Oheisena pohdintaa eräiden
vanhimpien iän tiimoilta.

EL:n Lieksassa 31.1.-69 rengastama koiras on tämän hetken selvä "Poh-
jois-Karjalan ikäpresidentti". Se pyydystettiin (Timo Pekkarinen)
kilometrin etäisyydellä rengastuspaikasta 18.3.-74 eli 5 v 1 kk 18
vrk rengastuksesta. Rengastuksen aikoihin eivät tarkemmat iännää-
ritykset olleet vielä käytössä. Kun oletamme yksilön syntyneen ke-
säkuussa -82 (tai aikaisempina vuosina) kertyy ikää ainakin 5 v 9 kk.
Vuotta nuorempien kategoriaan (ikäluokka 4-5 vuotiaat) on päässyt
kaksi JT:n Joensuun Niinivaaralla rengastamaa. 9.3.-79. rengastettu
vanha (+2 kv.) koiras pyydystettiin 14.3.-82 (JM). Koska syntymävuosi
on -77 tai aikaisempi, lienee ikä ainakin 4 v 9 kk. 28.1.-79
rengastettu nuori koiras pyydystettiin 21.11.-82 (JuP) iän ollessa
noin 4 v 5 kk.

Peippo (Fringilla coelebs)

Värtsilässä syyskuussa -73 rengastettu (HJ) vanha naaras löydettiin
maaliskuussa -74 Ranskasta, 2602 km SW. Joensuun Sulkulahdella tou-
kokuussa -75 rengastettu (JT) aikuinen naaras pyydystettiin lokakuus-
sa -81 Neuvostoliiton Kaliningradissa Itämeren etelärannikon lintu-
asemalla, 977 km SSW. Pikkulinnuksi peipponaaras oli melkoisen vanha,
iältään ainakin reilusti yli 7 vuotta.

Keltasirkku (Emberiza citrinella)

Kaksi Joensuussa talvella rengastettua on siirtynyt yhtä kauas, 108
km Kuopion läänin puolelle. Maaliskuun lopussa -82 rengastettu (JM)
naaras löytyi kesäkuussa Kuopion mlk:sta, suunta WNW, ja joulukuus-
sa -81 rengastettu (JuP) koiras puolitoista vuotta myöhemmin, kesäl-
lä -83 Nilsistä, suunta NW.

Varpuunen (Passer domesticus)

Runsaasti rengaskontrolleja 1-2 vuoden kuluttua, Joensuun Niinivaa-
ralla rengastetuista (JT) yksi naaras 3 vuoden kuluttua. Huomatta-
vimmat siirtymiset:

Joensuu	Repokallio, koiras, 2/81 (JM) → Lieksa, 11/81, 78 km N
Liperi,	naaras, 3/82 (JuP) → Rääkkylä Varpasalo, 10/82, 35 km S

Varpuunen x Pikkuvarpuunen

Liperissä 8.11.-81 rengastettu (JM) nuori lajiristeymäyksilö joutui
15.10.-82 kissan uhriksi 9 km rengastuspaikalta suuntaan WNW.

KIRJALLISUUS

RENGASTUSTOIMISTON TIEDONANTOJA n:o 88-91 (joulukuu 1981 - syyskuu
1983)

TIUSSA, J. 1981: Pohjois-Karjalassa rengastettujen lintujen löydöt
v. 1951-1981. - Siipirikko 8: 135-152.

Jk. Jotta tämä "uutispalsta" saataisiin toimivaksi ja vuosittain
numerossa 3 ilmestyväksi, vetoan alueen rengastajiin. Kertyneet löy-

döt ja kontrollit tulisi lähettää vuosittain 31.8. mennessä joko yhdistyksen osoitteeseen tai tämän kokoajalle, os. Ensonkatu 8, 80200 Joensuu 20 (puh. 973-33849). Myöhempiä voidaan joskus ottaa mukaan riippuen kokoamistyön vaiheesta. Valintakriteerit käyvät ilmi pitkälle tässä katsauksessa, ja kuten havaintojenkin kokoamisessa: mieluummin liikaa kuin liian vähän. Kiitän kaikkia niitä PK:ssa ren-gastaneita, jotka ovat mahdollistaneet tämän katsauksen laatimisen kaksi vuotta juhlaulkaisun ilmestymisestä.

LAPINPÖLLÖN (*Strix nebulosa*) ESIINTYMINEN POHJOIS-KARJALASSA TALVELLA 1980/81

Arto Määttä & Jukka Heikkinen

Lintumaailman näkyvin ja samalla sykähdyttävin tapahtuma talvella 1980/81 oli lapinpöllön ennätysvaellus. Lapinpöllö ei ole yhtä vahvasti vaelluslaji kuin esimerkiksi tunturipöllö, mutta sen esiintyminen riippuu kuitenkin paljolti tarjolla olevasta myyräkannasta. Mikäli ravinnosta on pula ja populaatio jollain alueella kasvaa liian suureksi, laji voi vaeltaa kauaskin pesimäpaikaltaan. Tällaisia vaelluksia on tapahtunut aikaisemmin mm. talvina 1928/29, 35/36, 39/40, 42/43, 63/64 ja 68/69 (HILDÉN & HELO 1981). Tämänkertainen - etelärannikollekin yltänyt - vaellus oli selvästi vuosisadan laajin. Seuraavassa tarkastellaan vaelluksen ajoittumista, havaintojen määrää ja alueellista jakautumista Pohjois-Karjalassa. Valitettavasti yhteenvedon kokoaminen pitkittyi pitkittymistään ja vasta toimituksen ystävällinen karhuaminen sai tekijät uhraamaan parin maastoretken ajan kirjalliselle työlle.

Aineisto

Aineisto perustuu suurimmaksi osaksi maallikkohavaintoihin. Sanomalehdissä julkaistut vetoomukset osoittautuivat jälleen tehokkaaksi tavaksi kerätä havaintoja; ilman maallikkojen aktiivisuutta olisi vaelluksesta saatu kuva ollut vain kalpea saavistus todellisesta. Matti Kapanen laati kirjoituksen Karjalaiseen ja Jukka Heikkinen Lieksan

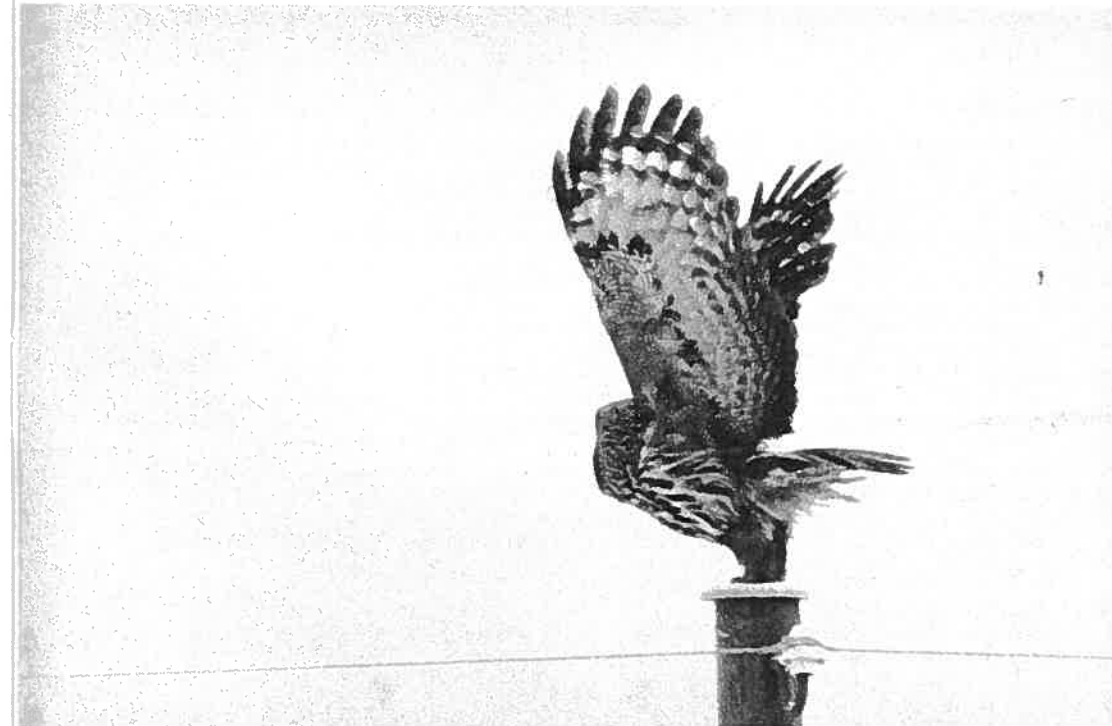
Lehteen ja Ylä-Karjalaan. Lajin ulkonäöstä sai kirjoituksista hyvän kuvan ja onhan lapinpöllö niin erikoinen ilmestys, että tuskin maallikkokaan siitä erehtyy. Useimmista yksilöistä oli käytettävissä vain kuukauden tarkkuudella ilmoitettuja havaintoja. Lisäksi vaikeuksia tuottivat muutamat eri havainnoitsijoiden tiedot lähekkäisistä linnuista, joista ei tiedetä, oliko kyseessä samat vai eri yksilöt.

Vaelluksen kulku

Ensimmäiset tarkat havainnot ovat lokakuulta. Paikallisista yksilöistä on tosin havaintoja, jotka koskevat kesästä lähtien viipyneitä pöllöjä (esimerkiksi Nur Lipinlahti 2+2 juv). Mahdollisesti osa loppusyksyn havainnoista selittyykin Pohjois-Karjalan oman kannan liikkeillä. Varsinainen ryntäys alkoi joulukuussa ja jatkui melko tasaisena aina maaliskuuhun saakka (ks. taulukko 1).

Tampereen seudun havaintoihin verrattuna alkoi vaellus Pohjois-Karjalassa jonkin verran aikaisemmin. Pirkanmaalla havaittiin tammikuussa vain 9 pöllöä ja vaelluksen huippu osui helmi-maaliskuulle, jolloin yhteensä noin 30 myyräntappajaa tähysteli peltojen reunoilla (KOSONEN 1982). Meilläkin pöllöjä oli eniten maaliskuussa, mutta vaeltajia tippui itärajan takaa tasaisesti jo joulukuussa.

Lapinpöllö (Valok. J. Heikkinen)

Osan loppupalven uusista pöllöistä voi selittää myyrien toivossa alueelta toiselle siirtyneiksi, mutta pöllöjen kuolleisuus vaelluksella lienee ollut sen verran suuri, ettei joltakin alueelta hävinneitä pöllöjä voi vähentää toisaalle tulleiden uusien summasta. Vaelluksen tarkan kulun ja vaeltaajien kokonaismäärän selvittämistä haittaavat mahdollisten siirtymisten ja kuolemien lisäksi puutteellinen havainnointi ja epätarkat päivämäärätiedot.

Kuukausi	1980			1981		
	X	XI	XII	I	II	III
Uusia pöllöjä	4	3	18	14	15	14

Taulukko 1. Uudet pöllöhavainnot kuukausittain talvella 1980/81. Mukana vain linnut, joista tiedetään ensihavainto kuukauden tarkkuudella.

Vaelluksen päättymisestä on vain niukkoja hajatietoja. Huhtikuussa havaittiin enää muutama pöllö ja viimeinen ilmoitettu nähtiin Val Karhunpäässä 3.5. Huomattavaa on, että vaelluksen jäljiltä jäi Pohjois-Karjalaan pesimään sangen vahva kanta. Nappasihani laji kesällä -81 kahdeksan parin voimalla hopeasijan verrattaessa varmistettuja pöllönpesintöjä Pohjois-Karjalassa (LEHTORANTA 1982). Lopullisesti vaellus oli ohi kesään -82 mennessä, jolloin ei löytynyt edes revii-rejä (LEHTORANTA 1983).

Havainnot kunnittain

Kunnan nimen vieressä on sulkeissa pöllöjen oletettu vähimmäismäärä alueella.

Liekka (18)

Hattusaari: Syksy - 17.1. 2 p
 Vaaraniemi: X-XII 1 p
 Sokojärvi: XII-II useita havaintoja 1-2 yksilöstä.
 Vieki Savolanvaara: 27.12. 1 p (J. Turunen)
 Viensuu Kuivasalmi: 31.12. - enimmillään neljä paikallista (E. Lappi ym.).
 Vaaralahti: 1.1-III 2 p (useat).
 Märajälähti: 4.1. 1 p
 Varpanen-Kuusiniemi: I:ssa useita havaintoja 1 yksilöstä
 Julkuvaara: 19.1-23.1. 1 p (useat).
 Koli: 11.2. 1 p talvella ammuttu (!) 2 yks. (J. Halonen).
 Kylänlahti: 22.2. 1 p (J. Mauranen).

Nurmes (18)

Lipinlahti: Kesä -80 - 4.4.-81 2+2 juv. (T. Mustonen).
 Kuokkastenkoski: Kesä -80 - 4.4. 2 p (Pikkarainen).
 Kynsiniemi: I 1 p, 29.3. 3 p (Pikkarainen)
 Höljääkä: 21.2. 1 p (V. Tauriainen), mahd. sama 13.3. (J. Tolvanen).
 Porokylä: II 2 yks. (V. Pyykkö).
 Ylikylä: 21.2-31.3. 2 p (useat).
 Salmenkylä: II-III 1 yks.
 Saramo: III 1 yks. (Piironen).
 Jokikylä: 29.3. 2 yks. (A. Ikonen).

Kontiolahti (14)

Pyytiavaara: X 1 p ("nainen puhelimessa")
 Varparanta: XII-19.4. useita havaintoja 2 yksilöstä.
 Teerisaari: XII-III enimmillään 4 p (U. Puumalainen).
 Jakokoski: 18.1. ja 6.2. 2 p (P. Heiskanen), 19.3. enää 1 p (R. Pölönen).
 Kylmäoja: II 1 p (E. Pyykkö).
 Venejoki: 1.3. 1 p (N. Pulkkinen), nähty sama myös 5.4. (M. Kapanen)
 Romo: 8.3. 1 p (H. Lempinen).
 Paihola: 14.3. ja 26.3. 2 p (E. Läylönen).

Eno (11)

Luhtapohja: XI-III paljon havaintoja vähintään 4 yksilöstä (useat).
 Karhusalo: XII-III 2 p (R. Erola ym.).
 Siikavaara: XII 1 p (O. Ojalehto).
 Palovaara: I 1 p (N. Kuivalainen).
 Kuusjärvi: II 1 p (H. Heikkilä).
 Revonkylä: 1 p aika ei tiedossa (E. Laakkonen).
 Uimaharju: 15.3. 1 p (I. Junttila).

Outokumpu (8)

Lähtevä: IX-X 1 p (M. Leivo, H. Räsänen), maallikkojen mukaan aiemmin syksyllä 2 p.
 Varislahti: XI-22.2. 1 p (useat).
 Viuruniemi: 23.12. 1 p (M. Kahola).
 Pellavasniemi: 21.2. 1 kuollut (E. Koistinen).
 Rikkaranta: II-III 3 p (E. Voutilainen).

Juuka (4)

Pohjois-Vuokko: 9.1-2.2. 1 p (K. Pitkänen).
 Vihtasuo: 5.2.-8.3. 1 p (H. Kirjavainen), 5.2. mahd. toinen tai sama lähistöllä (J. Halonen).
 Vuokko: 1.3. 1 p (H. Lehtoranta).
 Etelä-Vuokko: 20.3. 1 ä (U. Halonen).

Tuupovaara (3)

Mannervaara: "alkutalvella" 1 p (J. Tahvanainen).
 Saarivaara: XII-II 1 p (A. Muranen).
 Härmi: 1 p aika ei tiedossa (P. Ruottinen).

Valtimo (3)

Halmejärvi: XII 1 p (V. Korhonen).
 Karhunpää: I-II 2 p (useat), 3.5. vielä 1 p (S. Pyykönen).

Ilomantsi (2)

Harvionkylä: syyskesällä -80 1 p (E. Laakkonen).
 Mekrijärvi: I-II 1 p (tutkimuslaitos/K. Varonen).

Joensuu (2)

Linnunlahti: II 1 p (Tuomainen).
 Repokallio: 12.3. 1 p (J. Vänskä).

Rääkkylä (2)

Nieminen: 7.3. 2 p (K. Lahenne).

Liperi (1)

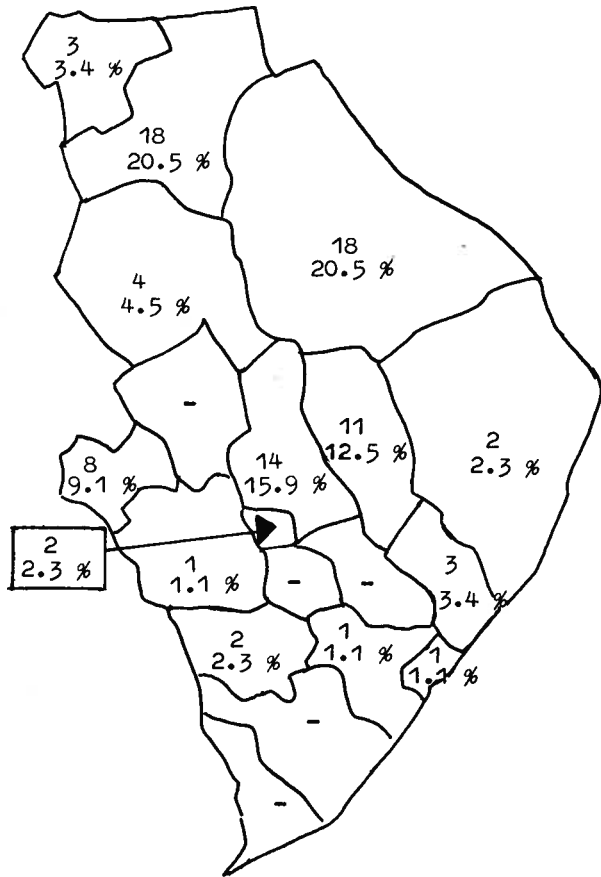
Liperinsalo: 22.3. 1 p (P. Räsänen).

Tohmajärvi (1)

Peijonniemi: 6.12. 1 p (P. Varonen).

Värtsilä (1)

Laiha: 27.11. 1 p (M. Lipponen).

Kuva 1. Lapinpöllöt kunnittain Pohjois-Karjalassa talvella 1980-81. Ylempi luku pöllöjen vähimmäismäärä ja alempi prosenttiosuus kokonaismäärästä (n=88).

Havaintojen alueellinen jakauma

Pohjois-Karjalan 88 lapinpöllöä eivät suinkaan levittäytyneet tasaisesti läänimme alueelle, vaan havainnot keskittyvät voimakkaasti alueelle Nurmes-Lieksa-Kontiolahti-Eho (ks. kuva 1). Sen sijaan läänin etelä- ja länsiosissa oli laajoja pöllötyhjiöitä. Lisäksi selviä eroja oli kuntien sisällä. Pöllöt kerääntyivät paikallisten myyräkeskitymien ympärille: saman peltoaukean äärellä saattoi tähystellä jopa 4 pöllöä, mutta jo naapurikylästä saattoivat pöllöhavainnot puuttua tyystin.

Pääasiallinen syy eroihin pöllömäärissä lienee ollut ero myyräkannan vahvuudessa läänin eri osien välillä: pohjoisosassa läänin pöllövaellus osui nähtävästi myyrähuipun kohdalle. Vertaamalla pöllöjen pesintää 1970-luvulla läänin eri osien välillä voi todeta pohjoisen pöllö- ja pikkujyrsijähuippujen olevan yleensä vuoden etelä- ja keskiosien huippuja jäljessä (PUSA & PUSA 1981). Mitenkään yllättävänä lapinpöllöjen keskittymistä pohjoiseen ei siten voida pitää - olihan edellinen kesä ollut hyvä pöllökesä nimenomaan läänin eteläpuoliskolla. Mahdollisesti myös taatusti myyrättömät jäälakeudet - Pielinen, Höytiäinen ja Pyhäselkä - rajoittavat pöllöjen liikkeitä. Tuntuu siltä, etteivät lapinpöllöt olisi mielellään ylittäneet suuria vesistöjä. Tällaisen vaikutelman saa vertaamalla pöllömääriä esimerkiksi Höytiäisen vastakkaisilla rannoilla Kontiolahdella ja Polvijärvellä. Myös Tampereen seudulla havaittiin pöllökeskittymä vesistöjen rajoittamalla alueella (KOSONEN 1982).

Kiitokset

Matti Kapasen apu yleisötiedustelun Karjalaiseen kirjoittajana ja tiedustelun tulosten kokoajana oli korvaamaton. Hannu Lehtoranta keräsi Juuan Lintuharrastajien havainnot ja Pentti Timonen suuren osan Nurmeksen ja Valtimon havainnoista.

KIRJALLISUUS

HILDÉN, O. & P. HELO 1981: The Great Grey Owl (*Strix nebulosa*) - a bird of the northern taiga - *Ornis Fennica* 58:159-166.

KOSONEN, L. 1982: Lapinpöllön esiintyminen Pirkanmaalla talvella 1980-1981. *Lintuviesti* 7:136-145.

LEHTORANTA, H. 1982: Pohjois-Karjalan pöllöt 1979-1981. *Siipirikko* 9:16-22.

LEHTORANTA, H. 1983: Pohjois-Karjalan pöllöt 1982. *Siipirikko* 10:57-60.

PUSA, J. & V. PUSA 1981: Pöllöjen pesivät kannat Pohjois-Karjalassa 1973-1980. *Siipirikko* 8:95-107.

JOUKKOJULKAISU

LINTUKIRJAT EDULLISESTI!

KAHLAAJAOPAS	85 mk
SUOMEN PÄI VÄPETOLINNUK	76 mk
SUOMEN SORSALINNUK	98 mk
LINTUHARRASTUSOPAS	30 mk

Marraskuussa ilmestyy SUOMEN LINTUATLAS, jonka myyntihinta tulee olemaan 158 mk.

Pekka Helon kirjaa KOTKA - LINTUJEN KUNINGAS on jäljellä vielä muutama kappale erittäin edulliseen hintaan 120 mk + postituskulut. Varaa omasi vaikkapa joululahjaksi Timo Karkiaiselta puhelimitse 973-33717.

Yllämainitut hinnat ovat huomattavasti alle kirjakauppahintojen. Tilaamalla kirjat PKLTY:n kautta tuet samalla myös yhdistyksen toimintaa.

Kirjojen tilaaminen tapahtuu maksamalla kirjan hinta + 5 mk postituskuluja kirjaa kohti (Kotkakirjan postituskulut kuitenkin 12 mk) pankkisiirtona tilille

PKLTY/Timo Karkiainen
Pohjois-Karjalan sp. Joensuu
465277-443508

Muista merkitä pankkisiirtolomakkeelle nimesi, osoitteesi sekä tilaamasi kirjat.